

Současný stav a perspektivy studia muzejní pedagogiky na Univerzitě Palackého v Olomouci

Petra Šobáňová

Je tomu sotva několik týdnů, co byl završen náročný a léta trvající proces zavedení profese edukátor v kultuře do českého katalogu prací ve veřejných službách a správě¹. V této souvislosti není bez zajímavosti připomenout genezi studijního oboru *muzejní a galerijní pedagogika* na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, jehož akreditace byla Akreditační komisí ČR schválena v roce 2012 a lze ji považovat za jeden z článků řetězce dílčích počínů, jež v České republice postupně etablovaly profesi muzejní a galerijní pedagog, resp. edukátor v kultuře².

Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci (dále KVV PdF UP), která zmíněný akreditační spis vypracovala a studium muzejní a galerijní pedagogiky garantuje, patří k vysokoškolským pracovištím s dlouholetou tradicí. Po celou dobu své existence byla spojována zejména s výchovou budoucích výtvarných pedagogů. Výtvarná edukace však byla z pochopitelných důvodů vždy vázána nejen na školní třídy formálních a neformálních institucí, ale i na muzea a galerie, jež prezentují bázi uměleckého pole, artefakty z historie umělecké kultury i její současnosti. Proto jsou také katedry výtvarné výchovy místy, kde se – kromě muzeí a galerií samotných – formovala praxe i teorie muzejní pedagogiky a kde se problematika využití muzejních sbírek ke vzdělávání různými způsoby vždy integrovala do studijních plánů budoucích učitelů. Konkrétně ve studijních plánech KVV PdF UP figuruje např. disciplína galerijní animace, ale i další, jež se edukace v kultuře nebo galerijní pedagogiky více či méně dotýkají (*didaktika výtvarné výchovy, obrazová analýza, umělecké sbírky, výtvarné umění Olomoucka* apod.).

V oblasti muzejní a galerijní pedagogiky se katedra angažuje již dlouhodobě. Kromě toho, že je muzejně-pedagogická problematika již několik let součástí studijního plánu kmenových výtvarně pedagogických oborů garantovaných pracovištěm, garantuje katedra tuto problematiku také v plánech dalších oborů, např. učitelství pro 1. stupeň ZŠ, řízení volnočasových aktivit aj.

Katedra se dlouhodobě intenzivně zapojovala také do řešení problému profesionalizace muzejních a galerijních pedagogů v ČR, a to zejména v rámci projektů, z nichž jmenujme na prvním místě projekt *Kvalitativní inovace výtvarně-pedagogických studijních oborů* (2006–2008), během něž byl navržen, realizován a ověřen funkční studijní *Modul muzejní a galerijní pedagogiky* s řadou specializovaných muzejně-pedagogických disciplín, vznikly studijní materiály sdružené do cyklu skript *Škola muzejní pedagogiky 1–7* (2007), byla uspořádána konference *Muzejní pedagogika dnes* a vydán stejnojmenný sborník příspěvků (HORÁČEK, MYSLIVEČKOVÁ & ŠOBÁŇOVÁ 2008). Disciplíny z širší oblasti muzejní pedagogiky byly integrovány také do studia k prohlubování odborné kvalifikace, které bylo koncipováno a realizováno v rámci dalšího projektu *Výtvarná výchova ve světě současného umění a technologií* (2010–2012; studium bylo tentokrát určeno pedagogům z praxe). Tento projekt je zde zmíněn mimo jiné proto, že z jeho prostředků byly vydány dnes již klasické publikace *Edukační potenciál muzea a Muzejní edukace* (ŠOBÁŇOVÁ 2012a, b), jež slouží jako základní teoretický vstup do problematiky muzejní edukace. Do řetězce další z velkých projektů, který katedra řešila a který ovlivnil českou muzejní pedagogiku, byl projekt *Vizuální komunikace, otevřený prostor k výchově a vzdělávání* (2013–2015), během něž byl jednak realizován další studijní modul *Muzejní pedagogika – zpřístupňování kulturního dědictví* (pro studenty³) a jednak

bylo realizováno mnoho dalších důležitých aktivit. Například byla uspořádána mezinárodní konference *Kultura, umění a výchova* (2013) a konference *Vzdělávací obsah v muzejní edukaci* (2014) a byl rovněž založen odborný recenzovaný časopis *Kultura, umění a výchova*, který lze dnes považovat za významnou odbornou platformu oboru⁴. V rámci projektu byly také vydány další muzejně-pedagogické publikace: *Otevřená klenotnice poznávání* Kateřiny Tomeškové (TOMEŠKOVÁ 2015), *Plánování edukačních aktivit v muzeu. Od strategického plánu k přípravě edukačního programu* Petry Šobáňové a Michaely Johnové Čapkové (ŠOBÁŇOVÁ & JOHNOVÁ ČAPKOVÁ 2015), *Vzdělávací obsah v muzejní edukaci* Petry Šobáňové a kol. (ŠOBÁŇOVÁ a kol. 2015) a *Muzejní a galerijní pedagogika pohledem zahraničních odborníků* Jany Jiroutové (JIROUTOVÁ 2015).

Spektrum katedrálních projektů, které spadají do muzejní pedagogiky, doplňují ještě výzkumné projekty, konkrétně projekt *Česká muzejní edukace v kontextu současných evropských trendů* (GAČR, 2012–2014), *Využití nových technologií v české muzejní a galerijní edukaci* (projekt specifického výzkumu IGA, 2014), *Nové trendy ve zprostředkování muzejních sbírek* (projekt IGA podpořený PdF UP, 2015–2016), *Výzkum muzejní prezentace a jejích pedagogických souvislostí* (projekt IGA PdF UP, 2016–2017) a *Fenomén soft power v kontextu české muzejní kultury a pedagogiky* (projekt IGA PdF UP, 2017–2018). Tyto projekty dokládají neutuchající snahu pracovníků a doktorandů katedry budovat výzkumnou a teoretickou bázi oboru a přinesly (a ještě přinesou) řadu konkrétních výsledků – jmenujme alespoň publikace *Muzejní expozice jako edukační médium, 1. – 2. díl* (ŠOBÁŇOVÁ 2014a, b) nebo *Muzeum versus digitální éra* (ŠOBÁŇOVÁ & LAŽOVÁ a kol., 2016).

Vyjmenované aktivity spolu s dlouhodobou nadstandardní spoluprací s Muzeem umění Olomouc a Vlastivědným muzeem v Olomouci se staly základem pro koncipování a úspěšnou akreditaci navazujícího magisterského studijního oboru *muzejní a galerijní pedagogika* v roce 2012. Cesta k akreditaci však nebyla snadná ani přímá – Akreditační komisi ČR byl nejprve předložen spis počítající se specializací studia výtvarné výchovy (rozšíření jednooborového studia o oblast galerijní pedagogiky, tak jak bylo předtím vyzkoušeno v projektech), ten však nebyl schválen. Přepřpracovaný akreditační spis byl po dlouhých koncepčních úvahách koncipován odlišně: jako transdidaktický samostatný dvouobor na výtvarné výchově relativně nezávislý. Úspěšná akreditace takto pojatého magisterského studijního oboru byla vyvrcholením našich dlouhodobých snah a úspěchem – vzhledem k tomu, že spis byl předkládán v období, kdy docházelo spíše k redukci oborů (spolu se zpřísněním kritérií, jako je např. dostatečný počet docentů a profesorů, výzkum v dané oblasti, počet odborných prací a jejich citačních ohlasů atd.) a schvalování oborů nových bylo spíše výjimečné. Nezanedbatelnou bariérou pro udělení akreditace mohl být také fakt, že profese muzejní pedagog ještě nefigurovala v katalogu prací, a to, že jsme žádali o akreditaci **učitelského** oboru – avšak pro oblast na pomezí neformálního a formálního vzdělávání a zároveň pro oblast, která není explicitně zmíněna v příslušném zákoně o pedagogických pracovnících. Přes tyto rizikové aspekty byl akreditační spis schválen a Akreditační komise ČR tak ocenila odbornou připravenost pracoviště a zároveň svým rozhodnutím uznala, že muzejní a galerijní pedagogika je ustáleným vědním oborem, který má mít své akademické zastoupení.

Koncepce oboru muzejní a galerijní pedagogika

Navazující magisterský studijní obor muzejní a galerijní pedagogika, jehož pilotním akademickým rokem byl rok 2013/2014, reaguje na aktuální vzdělávací potřeby české společnosti, v níž se po roce 1989 postupně etablovala profese muzejní, resp. galerijní pedagog, aniž by ovšem existoval systém vzdělávání těchto odborných pracovníků muzeí a galerií. Struktura a zaměření oboru reagují na poptávku po navazujícím magisterském studiu, které by rozšířilo profesní kompetence pedagogů směrem k oblasti muzejní edukace. Tvůrci vycházeli ze zkušenosti, že mnoho absolventů učitelských oborů se již nyní úspěšně uplatňuje v muzejních institucích a pociťuje potřebu rozšíření svých odborných znalostí o muzejně pedagogická specifika. Kromě jiného obor reaguje na změny vyvolané kurikulární reformou, která umožňuje širší spolupráci muzea a školy, resp. zapojení muzeí do formálního vzdělávání.

Obor je koncipován tak, aby kvalitně připravil budoucí muzejní a galerijní pedagogy s odbornou kvalifikací pro působení ve specifickém edukačním prostředí muzea a galerie, příp. jiné paměťové instituce. Profesní uplatnění našich absolventů je v oblasti sbírkotvorných, výstavních a obecně kulturních institucí, a to jak v rovině vzdělávání formálního (ve spolupráci muzeí se školami), tak i neformálního a informálního (neformální vzdělávací programy muzeí pro děti a mládež, tvorba a vedení edukačních programů pro různé návštěvnické skupiny, facilitace učebních procesů u neorganizovaných návštěvníků).

Studentky muzejní a galerijní pedagogiky. Fotoarchiv autorky. |

Jak již bylo naznačeno, studijní obor je koncipován jako dvouoborový, tedy jako obor realizovaný v kombinaci s dalším studijním oborem spadajícím pod studijní programy *učitelství pro základní školy* či *učitelství pro střední školy*. Proto je součástí studia také povinnost absolvovat modul učitelské způsobilosti, který zakládá profesní způsobilost učitele sekundárních škol, zároveň však vytváří svou strukturou pedagogický a psychologický základ muzejní a galerijní pedagogiky.

K navazujícímu magisterskému studiu jsou přijímáni absolventi bakalářského studia všech studijních oborů, akreditovaných v rámci studijních programů *specializace v pedagogice* (např. obor *výtvarná tvorba se zaměřením na vzdělávání*, *environmentální výchova se zaměřením na vzdělávání*, *přírodopis se zaměřením na vzdělávání*, *společenské vědy se zaměřením na vzdělávání* apod.), případně studijních programů jiných⁵. Podmínkou je, že v rámci bakalářského studia uchazeči absolvovali předměty pedagogické způsobilosti nebo si je doplní absolvováním v rámci nabízených kurzů.

Značné rozpětí bakalářských oborů, jejichž absolventy přijímáme, vychází z širě vědních a uměleckých oborů angažovaných na půdě muzeí a kulturních institucí. Cílem navazujícího studijního programu je rozšíření dosavadních profesních kompetencí uchazečů o oblast didaktiky muzejní edukace, muzeologie, interpretace muzeí aj., které – jak byli tvůrci koncepce přesvědčeni – mají v zásadě transdidaktickou povahu a jsou tedy uplatnitelné v různých vzdělávacích oblastech. Je však třeba dodat, že na tento aspekt našeho studijního oboru existují různé názory a na samotné garantující katedře probíhají diskuse nad vhodností takové širě oborů přijímaných uchazečů. Mnoho hlasů např. zastává názor, že bychom se měli v souladu s tradicí věnovat primárně vzdělávání v oblasti výtvarného umění a kultury. Budoucnost jistě ukáže životaschopnost dosavadního pojetí a nový, nastupující způsob akreditování (tzv. institucionální akreditace, o něž vysoké školy musejí požádat Národní akreditační úřad úřad do roku 2020) může podobu oboru také ovlivnit.

V dané chvíli je cílem studia odborná příprava budoucích muzejních pedagogů pro různé typy paměťových institucí, kteří budou disponovat širokými profesními kompetencemi. Snažíme se nabízet komplexně pojaté vzdělávání, harmonicky integrující teoretické i prakticky zaměřené disciplíny s převahou disciplín didaktických. Cílem studijního oboru je výchova flexibilního, kreativního absolventa, který dokáže své odborné vzdělání uplatnit tvůrčím způsobem v edukační praxi a samostatně reagovat na potřeby měnícího se společenského kontextu. Teoreticky obor navazuje na tradici brněnské muzeologické školy, nikoliv pouze na tradici české a světové výchovy uměním. Tyto dva nosné přístupy syntetizuje ve funkční celek čerpající bohatou měrou také ze současných pedagogických poznatků a konstruktivismem inspirovaných metodických postupů.

Předměty studijního oboru *muzejní a galerijní pedagogika* byly v akreditačním spise – pro přehlednost – sdruženy do níže uvedených modulů:

- modul muzejní pedagogiky
- povinně volitelné moduly umožňující profilaci
- modul volitelných disciplín
- modul pedagogicko-psychologický (je garantován PdF)

Modul muzejní pedagogiky (povinné disciplíny typu A) tvoří předměty *muzejní pedagogika*, *kulturní dědictví a památková péče*, *galerijní animace*, *základy mu-*

zeologie, didaktika muzejní edukace 1, didaktika muzejní edukace 2, management kulturních projektů, expresivní interpretace, handicapovaný návštěvník muzea, pracovní listy v muzejní edukaci a konečně exkurze nazvaná proměny muzejní prezentace.

Zastavme se podrobněji u zaměření těchto základních disciplín. Cílem předmětu *muzejní pedagogika* je představit studentům pedagogickou disciplínu, již je muzejní pedagogika, a explikovat ji prizmatem muzeologie a pedagogiky. Studenti se seznamují s její poznávací doménou, již je muzejní edukace. Cílem přednášek je začlenit muzejní pedagogiku do systému pedagogických věd, věnovat se historii muzejní edukace a jejím specifickým (obsahu a cílům, formám, metodám i didaktickým prostředkům) a dále představit nové poznatky tohoto oboru získané výzkumnými šetřeními. Zvláště se zaměřujeme na problematiku spolupráce muzea a školy, problematiku profesního profilu muzejních pedagogů a jejich postavení v rámci muzejních institucí či tzv. visitors studies. Podrobněji se rozvíjejí tato dílčí témata: muzejní pedagogika v systému vědních oborů, muzejní pedagogika a muzeologie, muzejní pedagogika a ostatní pedagogické disciplíny, poznávací doména muzejní pedagogiky, historie muzejní pedagogiky a aktuální poznatky oboru, spolupráce muzea a školy či profesní profil muzejního pedagoga.

Teoretickou bázi studia doplňuje disciplína *základy muzeologie*, která přináší úvod do problematiky tohoto vědního oboru. Cílem je představit obor jako vědu zabývající se fenoménem muzealizace a muzejní kulturou. Stručný přehled historických projevů muzejního fenoménu a vývoje paměťových institucí je doplněn související problematikou sběratelství a motivace sbírkotvorné činnosti. Kromě definice muzea a souvisejících pojmů se předmět zabývá typologií muzeí, rysy muzeálie a povahou muzeality. Cílem je nastínit studentům teorii selekce, tezaurace a prezentace, vše s orientací na výchovný smysl paměťových institucí. Kromě současných problémů (digitalizace, aktivní selekce aj.) se předmět zabývá také rolí pedagoga v procesu muzealizace a aktuálními trendy v muzejní kultuře.

Didaktika muzejní edukace se zaměřuje na didaktické aspekty muzejní edukace, zabývá se však také její filosofií, obecnými a specifickými cíli výchovy a vzdělávání v muzeu a jejími specifiky. Kromě teoretického vymezení muzejní edukace, a to v muzeologickém a pedagogickém kontextu, se disciplína zaměřuje na praktické otázky tohoto typu vzdělávání, jako je projektování muzejní edukace, její plánování a příprava edukačního programu. Tento specifický typ vzdělávání, vázaný na muzejní sbírky, je pojmán jako proces tvořený řadou komponent. K nim jsou v souladu s obecnou didaktikou řazeny edukační cíle, obsah, metody, organizační formy a didaktické prostředky. Cílem je tyto komponenty důkladně objasnit jak teoreticky, tak na praktických příkladech z praxe, aby byl absolvent schopen komplexního pedagogického uvažování a jednání (ve smyslu teorie L. S. Shulmana). Absolvent je schopen efektivně plánovat edukační program pro konkrétní typ muzea a návštěvníckou skupinu.

Galerijní animace navazuje na didaktiku a představuje studentům základní formu muzejní edukace, kterou je animace, resp. animační program muzea. Prakticky zaměřený předmět vedený muzejním pedagogem z praxe se realizuje přímo v partnerské muzejní instituci Muzeum umění Olomouc a zaměřuje se na pěstování základních profesních kompetencí budoucích muzejních pedagogů. Po teoretickém představení této specifické formy muzejní edukace, která je zvláštní svým spoje-

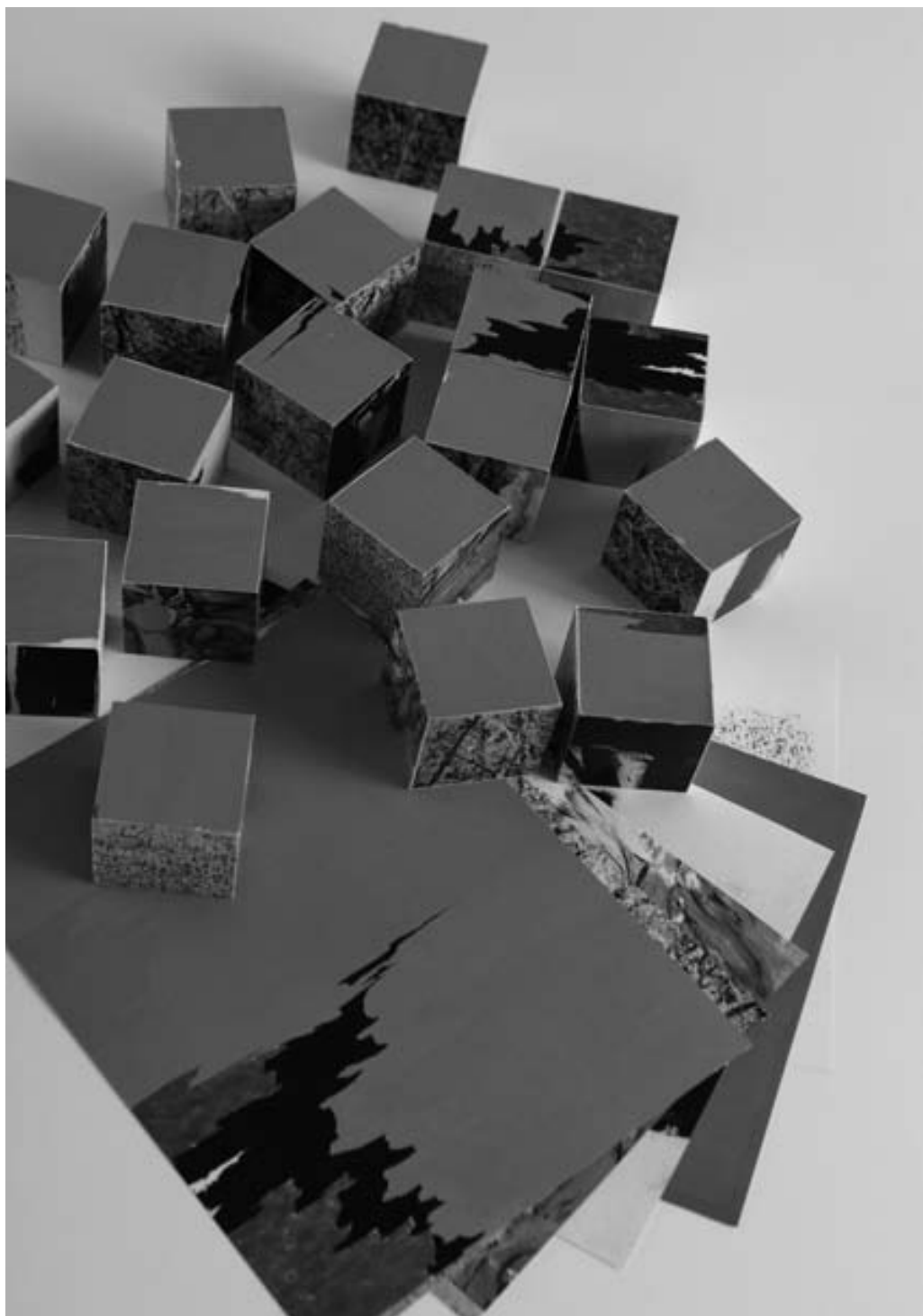
ním intelektuálních činností s činnostmi praktickými, „oživujícími“, se studenti seznámí s konkrétními příklady edukačních programů daného muzea a jejich strukturou. Pod vedením vyučujícího studenti sami připraví a zrealizují dílčí výtvarné či jiné etudy, které svým principem, technologií nebo obsahovým zaměřením navazují na vybraný exponát. Důraz je zde kladen na individualizaci edukace, na aktivní učení a učení prostřednictvím praktických činností.

Hlavním tématem disciplíny *expresivní interpretace* je problematika interpretace a zpřístupňování uměleckého díla a jiných typů muzeálií (artefaktů, mentefaktů i naturfaktů). Pomocí praktických aktivit se zde představuje proces tvůrčí, resp. expresivní interpretace sbírkového předmětu, vyučující a studenti se zaměřují na hledání originálních možností komunikace s ním. Během výuky budou představeny rozličné formy a metody zpřístupňování muzeálií využitelné nejen během realizace edukačního programu muzea a galerie, ale i v běžném edukačním procesu na školách. Pozornost bude věnována také „mezím interpretace“ a odrazu současných teorií interpretace v práci muzejního pedagoga. Disciplína pěstuje schopnost studentů porozumět sbírkovým předmětům muzea a nacházet vhodné způsoby jeho interpretace, přístupné co nejširší škále návštěvnických skupin. Realizace řady praktických etud rozvíjí didaktické kompetence absolventů a zaměřuje se na jejich schopnost aplikace ukázkových metod a postupů do vlastní praxe.

Disciplína *kulturní dědictví a památková péče* doplňuje základy muzeologie; zatímco ta podává posluchači přehled o tom, jak se artefakty kulturního dědictví shromažďují, uchovávají a prezentují tzv. in fondo, zde je student informován o systému péče o artefakty in situ, v terénu. Posluchač pozná a bude ovládat základní pojmy (památky, péče o památku, památková hodnota), seznámí se se způsoby výběru památek a porozumí jejich historické podmíněnosti. Pochopí třídění (hmotné vs. nehmotné, umělecké vs. historické, movité vs. nemovité), pozná různé stupně a rozsahy ochrany, teoretické přístupy důležité pro středoevropskou situaci, zákonné normy a mezinárodní úmluvy o ochraně kulturního dědictví.

Návštěvnické skupiny muzeí jsou různorodé a mnohé z nich mají specifické vzdělávací potřeby. Spektrum základních disciplín proto doplňují přednášky a seminář nazvaný *handicapovaný návštěvník muzea*. Jeho cílem je připravit studenty na práci s různými cílovými skupinami návštěvníků muzea, zvláště s jedinci se specifickými vzdělávacími potřebami. Absolvent by měl být připraven na komunikaci a vzdělávací činnost s osobami s postižením, s dětmi cizinců a s národnostními menšinami. V rámci disciplíny se studenti seznámí s různými typy postižení, se specifiky národnostních i jiných menšin v ČR, bude se orientovat v základních pojmech speciální pedagogiky a multikulturní výchovy. Naučí se základům komunikace s těmito skupinami s ohledem na budoucí kvalifikaci muzejního pedagoga. Důraz bude kladen na profesionální interpretaci chování žáků a osob s ohledem na jejich speciální vzdělávací potřeby, jejich původ, sociokulturní prostředí a přizpůsobení projektů těmto žákům a osobám. Nabízí se možnost upevnění získaných poznatků během pedagogické praxe v muzeu, dle možností muzea se připravují animace pro vybranou skupinu žáků s ohledem na výše zmíněné speciální vzdělávací potřeby.

Muzejní pedagog v praxi je často nucen samostatně řešit otázku didaktických prostředků. Proto je ve studijním plánu zařazena také disciplína *pracovní listy v muzejní edukaci*. Jejím cílem je vybavit absolventa dovednostmi potřebnými k přípravě

Prototypy edukačních pomůcek navržených studenty muzejní a galerijní pedagogiky. Fotoarchiv autorky. |

a realizaci funkční textové didaktické pomůcky, která má v muzejní edukaci již své pevné místo. Jde o pracovní listy, jejichž příprava je v rámci disciplíny pojmána v celém komplexu činností: od výběru vhodného tématu, přes didaktickou transformaci učiva až po návrh grafického řešení a jeho realizaci ve vhodném grafickém programu. Studenti vytvoří koncepci, strukturu a grafický návrh animačních pracovních listů, tak aby podporovaly proces učení v muzeu. Důraz bude kladen na schopnost vyjádření daného tématu grafickými prostředky se zřetelem na interaktivitu a schopnost přenosu informací. Realizace návrhů proběhne pomocí příslušného grafického SW (Adobe Photoshop, Adobe InDesign, Corel Draw).

Prototypy edukačních pomůcek navržených studenty muzejní a galerijní pedagogiky. Fotoarchiv autorky. |

Konečně cílem disciplíny *management kulturních projektů* je připravit studenty i v oblasti manažerských dovedností. Student získá nejen znalosti o financování kulturních aktivit, tedy o tom, odkud pocházejí finanční zdroje, ale také praktické zkušenosti, tak aby o finance uměl požádat. Absolvent se bude orientovat v systému grantů a nadací, získá základní znalosti v oblasti firemního a individuálního dárcovství a sponzoringu a v neposlední řadě bude umět napsat projekt se všemi jeho náležitostmi. Mezi základní témata náleží typologie kulturních institucí a jejich právní formy, problematika financování (nejen) vzdělávacích aktivit muzeí a galerií a zejména téma projekt (definice projektu, proč existují projekty, jejich struktura, projektový cyklus, analýza potřeb, časová realizace, náklady projektu, příprava rozpočtu, cíle projektu, Bloomova taxonomie). V praktické části si studenti vyzkoušejí zpracování animačního záměru do podoby projektu a připraví vlastní žádost o grant.

Exkurze *proměny muzejní prezentace* uzavírá modul povinných muzejně pedagogických disciplín a představuje podoby současných muzejních a galerijních prezentací u nás i ve světě, a to jak po stránce kurátorské, tak i vzhledem k prostorovému řešení expozice. Zvláště se zaměřuje na architektonické řešení muzeí a galerií a ukazuje úspěšné příklady inovativního přístupu k muzejním expozicím. Diskutovány jsou zde současné trendy v muzejních expozicích, mezi něž patří využití digitálních technologií, moderní techniky a interaktivních exponátů, resp. modelů. V souvislosti s prezentacemi umění se disciplína zaměřuje také na filozofickou reflexi přítomnosti s cílem pochopit obecné souvislosti uměleckých projevů s aktuálními jevy a procesy společnosti, a to především v oblasti výtvarného vyjadřování a vizuální komunikace. Studenti jsou vedeni k aktivnímu uchopení problému muzejní prezentace, ke

Prototypy edukačních pomůcek navržených studenty muzejní a galerijní pedagogiky. Fotoarchiv autorky. |

kritické analýze a interpretaci projevů současné vizuální kultury. Důraz je kladen na samostatné studentovo hodnotící stanovisko, jeho schopnost tyto projevy formálně analyzovat a začlenit do širších významových souvislostí vizuální komunikace a její sociální funkce. Výuka probíhá formou tří exkurzí po vybraných muzeích a galeriích; v minulých letech jsme navštívili Pevnost poznání v Olomouci, GASK v Kutné Hoře, Svět techniky v Ostravě, iQlandii v Liberci, Techmanii v Plzni, Galerii hlavního města Prahy, Národní galerii, Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, Krajskou galerii výtvarného umění ve Zlíně a mnohé další.

Podle svého zájmu působit v určitém typu muzea či s ohledem na dosavadní studium si studenti dále volí jeden z modulů povinně volitelných disciplín, případně si libovolně vybírají předměty typu B z naší celkové nabídky. Připraveny jsou celkem tři takové moduly. Modul *teorie a dějin výtvarného umění* tvoří kurz dějepisu umění (*dějiny umění 1, dějiny umění 2*), dále vybrané kapitoly z *teorie umění*, pětidenní kurz *arteterapie, artefletika* a předmět *lidová kultura*. Druhý z povinně volitelných modulů, *modul společenských věd*, je tvořen disciplínami zaměřenými na historii (*historie českých zemí 1, historie českých zemí 2, významné kapitoly evropských dějin*), výchovou ke vztahu k *regionálnímu dědictví a lidovou kulturou*. Konečně třetí z modulů, *modul přírodních a technických věd*, obsahuje disciplíny *úvod do biologie, dějiny techniky, technické činnosti v muzejní edukaci, výchova ke vztahu k regionálnímu dědictví a tvorba a udržování přírodovědných sbírek*.

Pestré spektrum nabídky doplňují disciplíny typu C, sdružené do modulu *volitelných disciplín*. Svou profilaci mohou studenti obohatit předměty *intermédií v muzejní edukaci, kurátorství, umělecké sbírky, umělecké řemeslo, výtvarné umění Olomoucka 1, výtvarné umění Olomoucka 2, obrazová analýza 1, obrazová analýza 2 a výtvarně tvořivé činnosti*.

Při ukončení studia čeká studenta obor absolvování státní závěrečné zkoušky. Obsah těchto zkoušek je koncipován jako shrnutí a završení poznatků všech disciplín, které jsou součástí studijního plánu, s důrazem na disciplíny typu A. Důraz je tedy kladen na znalosti týkající se muzejní pedagogiky, vývoje muzejní kultury a jejích aktuálních problémů, didaktiky muzejní edukace, cílových skupin návštěvníků, památkové péče, managementu a dalších. Státní závěrečná zkouška je ústní, před zkušební komisí, jež současně posuzuje kvalitu diplomové práce, pokud byla vypracována z tohoto oboru (studium je dvouoborové). Při zkoušce student předkládá portfolio svých prací a prezentuje svůj modelový edukační program.

Součástí každého pedagogického oboru jsou samozřejmě také praxe. Naši studenti praxe absolvují v rámci *pedagogicko-psychologického modulu* (v daném studijním programu *specializace v pedagogice*). Součástí studia je sedmítýdenní praxe ve školském zařízení (35 dnů) a obor *muzejní a galerijní pedagogika* má navíc 4 týdny praxe (20 dnů) v paměťové či výstavní instituci. Praxe se uskutečňují podle výběru studenta, a to především v renomovaných lektorských odděleních muzeí, kde jsou k dispozici vhodné mentoři. Počítá se rovněž s následnou reflexí a vyhodnocením pedagogické praxe.

Také v tomto oboru vrcholí studium obhajobou diplomové práce, jejíž zaměření může být buď výzkumně teoretického charakteru, nebo může mít podobu nějakého vzdělávacího projektu doplněného teoretickým rámcem. Diplomová práce prověřuje tvůrčí pedagogické schopnosti studenta, jeho teoretickou a praktickou orienta-

ci v oboru a schopnost pedagogické aplikace nabytých vědomostí do edukačního procesu vázaného na sbírky muzeí. Práce předpokládá schopnost samostatného řešení zvolené problematiky s dílčím vědeckovýzkumným přínosem a je orientována do oblasti muzejní pedagogiky, resp. zprostředkování kulturněhistorického či přírodního dědictví (např. projekt, realizace a vyhodnocení animace vybrané výstavy, teoretické aspekty muzejní edukace apod.).

Další souvislosti a otázky

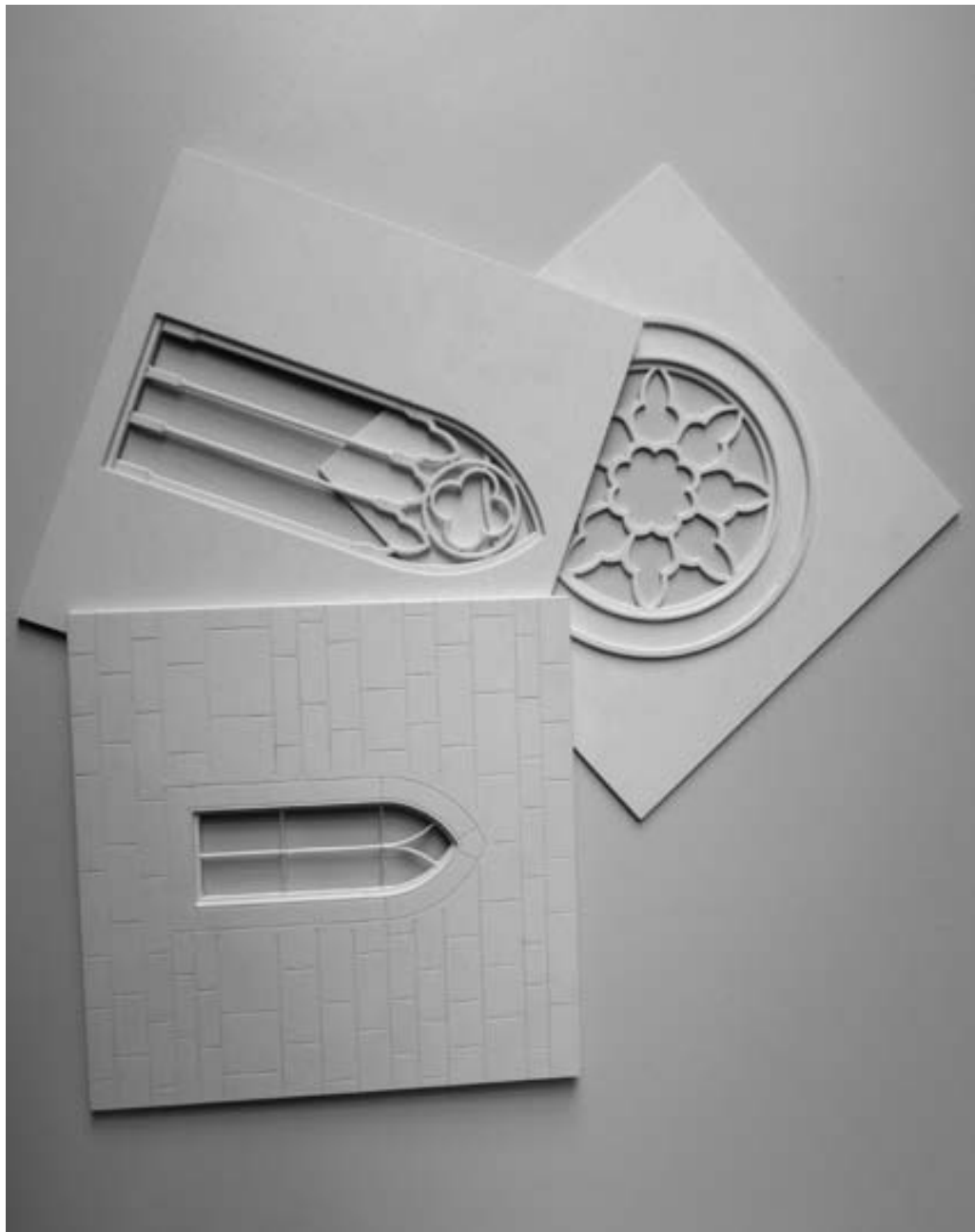
Učitelské vzdělávání obecně přináší mnoho specifických pedeutologických problémů, zejména hledání optimálního modelu přípravy pedagogů, otázku zastoupení a váhy didakticky zaměřených disciplín oproti předmětům tzv. odborného základu, míru zastoupení praxe a způsobu jejího organizování a načasování, problém mnohdy umělého strukturování oborů na bakalářský a navazující magisterský apod. V případě muzejní a galerijní pedagogiky – tak jak je u nás koncipována – řešíme například, co je vlastně oním odborným základem. Mají to být obory, z nichž vychází druhý aprobační obor našich studentů (např. oblast umění nebo historie), nebo jako základ ob stojí oblast muzeologie, kulturněhistorického dědictví a památkové péče v kombinaci s předmětovouází druhého aprobačního oboru? Nebude do budoucna vhodné – v souvislosti s tím, jak je profese pojmenována v katalogu prací – lépe definovat onu bázi a položit její těžiště (vedle muzeologie a kulturněhistorického dědictví) právě do oblasti kulturních a paměťových institucí, kultury, příp. kulturologie? Neměl by být více posílen základ historiografický, který je koneckonců v pozadí všech myslitelných sbírek? To je jen část otázek, které si klademe v souvislosti s nutností reakreditovat obor a evaluovat jej.

Ve světle nových poznatků (zejména KORTHAGEN et al. 2011) se jako problematický jeví také dosavadní, silně zakořeněný model učitelské přípravy, postupující od teorie k praxi. Tento model kromě jiného málo zohledňuje skutečné problémy praxe, socializující vlivy edukačního prostředí na nastupující učitele nebo prekoncepty studentů, které nakonec rozhodující měrou ovlivňují působení absolventů v praxi. Ti zde mnohdy narážejí na problémy jiného charakteru, než jaké byly řešeny při realizaci školních modelových projektů.

Zásadním problémem celé koncepce vzdělávání výtvarných či muzejních pedagogů je tedy hledání optimálního modelu učitelské přípravy, dále také ne vždy efektivní pojetí pedagogických praxí a podcenění významu zkušenostního učení, které se jen obtížně uplatňuje ve výuce disciplín teoretického charakteru. Optimální propojení výuky s praxí se ne vždy daří jednak kvůli značnému objemu teoretických poznatků, které si studenti musejí osvojit (z historie oboru i jeho bohatého současného dění), a jednak kvůli tomu, že výuka z pedagogické praxe přímo nevychází (v bakalářském stupni studia má didaktika jen minimální zastoupení), naopak má někdy mimoběžný charakter. Proměna tradičního modelu k přístupu vycházejícímu z praxe k porozumění a teorii není snadná a obsahuje řadu úskalí a rizik. Do budoucna je každopádně potřebné více stavět na zkušenostním učení, podpoře reflexe pedagogické zkušenosti a také na přehodnocené a aktualizované představě potřebné teorie (k tématu podrobněji ŠOBÁŇOVÁ 2012).

Současná koncepce výuky na KVV PdF UP staví na bohaté nabídce předmětů, z nichž velkou část si mohou studenti v rámci kreditního systému volit, a tak aktivně

formovat svou individuální profesionální specializaci. Tato flexibilní koncepce – spolu s kvalitou studijní nabídky a uměleckými a odbornými výstupy pracovníků – řadí katedru k respektovaným a studenty vyhledávaným pracovištím. V době, kdy je financování pedagogických fakult stále více napjaté, se ale toto pojetí stává luxusem

Prototyp edukační pomůcky pro žáky se zrakovým postižením; práce studentky muzejní a galerijní pedagogiky Kateřiny Veverkové. Fotoarchiv autorky.

a není jasné, zda se do budoucna udrží. Prostorové podmínky katedry⁶, technické zázemí, široké spektrum doprovodných aktivit a rozšiřujících vzdělávacích možností a zejména odborně fundovaný tým pedagogů jsou potenciálem využitelným i pro budoucí širší záběr pracoviště, a to jak směrem k rozšíření nabídky studijních programů o další vybrané oblasti vzdělávání, tak i k řešení nastíněných problémů a k dalším smysluplným výzkumným aktivitám. Je ale otázkou, zda mnohaletá podfinancovanost nenarazí na své dno a nezpůsobí nevratné škody, např. personální.

Kromě rizik jsou zde ale také četné pozitivní momenty, které obor už nyní posouvají dále a jsou do budoucna příslibem. Mám na mysli zejména doktorské studium a komunitu mladých badatelů, která se díky tomuto stupni vzdělávání na katedře utvořila. Katedře se podařilo akreditaci pro doktorský studijní obor získat v akademickém roce 2009/2010, tedy tři roky před získáním akreditace pro magisterský obor *muzejní a galerijní pedagogika*. Konkrétně se jedná o obor *výtvarná výchova (teorie výtvarné pedagogiky a výtvarné tvorby)* v rámci studijního programu *specializace v pedagogice*. Přestože je obor zaměřen především na oblast umění a na výtvarnou pedagogiku, mnozí z doktorandů řeší témata spadající do galerijní pedagogiky. Doktorandi tohoto zaměření studují také doktorský studijní obor *pedagogika* na Ústavu pedagogiky PdF UP. Dozraje-li situace, lze do budoucna uvažovat rovněž o doktorském muzejně-pedagogickém studiu. Nepochybně by to byl další doklad úrovně české muzejní pedagogiky. Již nyní se ale titulem Ph.D. může pyšnit řada muzejních pedagogů a v některých muzeích tak dochází k paradoxní situaci, že původně podceňovaní edukátoři mají vyšší akademickou odbornost než mnozí kurátoři, považovaní tradičně za tzv. *scholar* profese. Je samozřejmě třeba dále podporovat a povzbuzovat další doktorandy, aby této kvalifikace dosáhli. Oni budou totiž do budoucna utvářet nezbytnou odbornou komunitu, která podrží náš obor ve stále vyšší konkurenci a umožní jeho setrvání v terciární sféře vzdělávání a na dalších žádoucích pozicích.

Závěrem

Navazující magisterský studijní obor *muzejní a galerijní pedagogika* rozšířil od roku 2012 stávající výuku na katedře výtvarné výchovy PdF UP o muzejně pedagogickou profilaci a budoucnost ukáže míru úspěšnosti našich absolventů a jejich připravenost na praxi. Pracovníci katedry v čele s garantkou oboru (autorkou tohoto článku) pro kvalitu studia dělají maximum a snaží se rozvíjet i potřebnou odbornou a výzkumnou bázi.

Význam oboru je však třeba vidět a hodnotit také v širších souvislostech. Ukotvení oboru na akademické půdě totiž znamená velmi mnoho: např. to, že jde o odborně náročný obor, který už nemusí dokazovat svou životaschopnost a obhajovat své právo na existenci. Vždyť proces akreditací vysokoškolských studijních oborů je vysoce náročným procesem, během něž se hodnotí mnoho kritérií – od personálního obsazení přes vybavenost pracoviště, publikační činnost, výzkumné aktivity, projekty atd. A muzejní pedagogika – v čisté podobě samostatného oboru prozatím pouze na Univerzitě Palackého v Olomouci, ale v budoucnu jistě i jinde – tento proces úspěšně zvládla. V tomto směru naše práce samozřejmě nekončí, obor musíme dále rozvíjet, aby dosahoval úrovně dalších pedagogických oborů a obecných standardů vědních odvětví. Akreditační proces se navíc do budoucna nezjednoduší a akreditace je vždy časově omezená. Ale pro tuto chvíli můžeme být spokojeni s tím, že

pomyslná meta ukotvení oboru v rámci terciárního vzdělávání byla dosažena. Olomoucký obor tak může sloužit jako možný model kvalifikačního optima pro muzejní pedagogy a jeho existence je důležitým opěrným bodem pro další rozvoj muzejní pedagogiky v ČR. (Svou pozitivní roli ostatně sehrál i ve zmíněném procesu zavedení profese edukátor v kultuře do českého katalogu prací ve veřejných službách a správě.) Připočteme-li další oborové aktivity, úspěchy a plány – ať již na úrovni praxe, nebo na rovině výzkumu a dalších vzdělávacích aktivit pro muzejní pedagogy (viz např. akreditační snahy Metodického centra muzejní pedagogiky a další), lze se do budoucnosti dívat s nadějí a očekáváním.

Poznámky:

- ¹ Návrh na změnu v katalogu prací ve veřejných službách byl vládou ČR schválen dne 6. listopadu 2017.
- ² Označení edukátor v kultuře lze chápat jako zastřešující pojmenování jak pro profesi muzejní, resp. galerijní pedagog, tak pro ostatní pedagogy působící v různých dalších paměťových a kulturních organizacích.
- ³ Přehled o skladbě a pojetí disciplín modulu lze získat zde: http://www.kvv.upol.cz/?seo_url=projekty-vizualni-komunikace-mezioborove-studijni-moduly--muzejni-pedagogika.
- ⁴ Toto odborné recenzované periodikum fungující na bázi Open Access, mohou zájemci najít na adrese www.kuv.upol.cz.
- ⁵ Původně jsme usilovali např. o možnost kombinování s oborem teorie a dějiny výtvarného umění, tomu však v současnosti brání fakt, že s obory filozofické fakulty, kam dějiny umění patří, nyní prostupnost chybí.
- ⁶ Od roku 2002 sídlí katedra spolu s dalšími uměnovědnými katedrami Filosofické a Pedagogické fakulty v budově Uměleckého centra Univerzity Palackého. Genius loci rekonstruované barokní budovy bývalého jezuitského konviktu vytváří inspirativní zázemí pro umělecké i vědecké konání. Velkorysá barokní architektura poskytuje katedře jedinečné prostorové možnosti pro výuku i rozmanité výtvarné, výstavní a další kulturní aktivity, které nacházejí místo v Galerii Konvikt, Galerii Schody a v přilehlých prostorách, nádvořích a parkánech (MYSLIVEČKOVÁ & ŠOBÁŇOVÁ 2014).

Literatura:

- HORÁČEK, M., MYSLIVEČKOVÁ, H., ŠOBÁŇOVÁ, P. eds. 2008. Muzejní pedagogika dnes: Sborník příspěvků z mezinárodní konference. Olomouc.
- JIROUTOVÁ, J. 2014: Muzejní a galerijní pedagogika pohledem zahraničních odborníků [CD-ROM]. Olomouc. Kolektiv autorů. 2007: Škola muzejní pedagogiky 1–7. Olomouc.
- KORTHAGEN, F. A. J. et al. 2011: Jak spojit praxi s teorií: didaktika realistického vzdělávání učitelů. Brno.
- MYSLIVEČKOVÁ, H., ŠOBÁŇOVÁ, P. eds. 2014: Vnímání, tvorba, komunikace. Olomouc.
- ŠOBÁŇOVÁ, P., LAŽOVÁ, J. et al. 2016: Muzeum versus digitální éra. Olomouc.
- ŠOBÁŇOVÁ, P., ŠOBÁŇ, M. 2012: Muzejní edukace: Rozšířená interaktivní verze. Olomouc.
- ŠOBÁŇOVÁ, P. a JOHNHOVÁ ČAPKOVÁ, M. 2015: Plánování edukačních aktivit v muzeu: od strategického plánu k přípravě edukačního programu. Olomouc.
- ŠOBÁŇOVÁ, P. et al. 2015: Vzdělávací obsah v muzejní edukaci. Olomouc.
- ŠOBÁŇOVÁ, P. 2012: „Co doopravdy jest“ aneb vztah teorie a praxe ve výtvarné výchově, Pedagogická orientace, 22(3), 404–427.

ŠOBÁŇOVÁ, P. 2012a: Edukační potenciál muzea. Olomouc.

ŠOBÁŇOVÁ, P. 2012b: Muzejní edukace. Olomouc.

ŠOBÁŇOVÁ, P. 2014: Muzejní expozice jako edukační médium: Přístupy k tvorbě expozic a jejich inovace (1. díl). Olomouc.

ŠOBÁŇOVÁ, P. 2014: Muzejní expozice jako edukační médium: Výzkum současných českých expozic (2. díl). Olomouc.

TOMEŠKOVÁ, K. 2015: Otevřená klenotnice poznávání: didaktické analýzy edukačních programů Muzea Komenského v Přerově. Olomouc.